

1. A nem könyvtárban készülő blogok általában kétfélek: a) *válogatott és rendszerezett, tematikus információk* vagy pedig b) *címjegyzékek* (directory), amelyek különféleképpen hasznosíthatók a könyvtári munka során – a bennük rejlő információk miatt, vagy az egy-egy szakterületen dolgozók információcseréjére, esetleg archívumként, netán a felsőoktatásban egy téma feldolgozására, esetleg új könyvtári szolgáltatások népszerűsítésére.

2. A könyvtárak is készíthetnek saját webnaplót – a műszaki feltételekről a <http://www.blogger.com/start> címen lehet részletesen tájékozódni. Előre tisztázni kell azonban a feladatokat (a közönségkapcsolatot, az új szolgáltatások népszerűsítését vagy a továbbképzést szolgálja-e majd a blog), a célközönséget (olvasók, a település valamennyi lakója, gyermekek stb.), a formai és tartalmi kérdése-

ket, a terjesztés körét (az interneten vagy csak helyben), a frissítés gyakoriságát stb.

A blog mint műfaj az amerikai könyvtárakban a legelterjedtebb; igen jól használható a tájékoztatásban (ld. http://dmoz.org/Reference/Libraries_and_Information_Science/Weblogs), az állománygyarapításban és a könyvtárak belső kommunikációjában.

A cikk befejező részében a szerzők arra is kitérnek, hogyan találhatunk rá a könyvtári blogok címekre. A fenti <dmoz.org> címen 370 amerikai web-naplót találunk, de az egyik leghíresebb portálon (<<http://portal.eatonweb.com>>) több mint 19 ezer van tematikus csoportokba rendezve. Végezetül még egy érdekes címre hívják fel a figyelmet, ahol a blogok könyvtártípusok szerint találhatóak (www.blogwithoutalibrary.net/index.html); ezek nemcsak az egyéni tájékozódáshoz, hanem a tájékoztató munkában is igen hasznosak lehetnek.

(Murányi Lajos)

Felhasználók és használat

Használat- és igényvizsgálat

06/259

ANURADHA, K.T. - USHA, H.S.: Use of e-books in an academic and research environment. A case study from the Indian Institute of Science = Program. 40.vol. 2006. 1.no. 48-59.p. Bibliogr.

Az elektronikus könyvek használata az Indian Institute of Science kutatóinak körében

Elektronikus könyvtár; Felmérés [forma]; Használati szokások; Kutató -mint olvasó

Kéthónapos próba-hozzáférés után felmérést végeztek az Indian Institute of Science (Bangalore, India) személyzete és hallgatói körében az elekt-

ronikus könyvek használatáról. A teljes válaszarány mindössze 2,94% volt, ám a hallgatók körében magasabb arány (5,07%) azt mutatja, hogy a fiatalabbak szívesebben használják az új technológiát. Sem az egyes tanszékek és részlegek tekintetében, sem az általános internet-használat vonatkozásában nem találtak összefüggést az e-könyv használattal. A válaszolók számos célra, különféle típusú munkákhoz használnak számítógépet, és 60%-uknak volt valamilyen tapasztalata e-könyvekkel. Ugyanakkor csak igen kis részük (1,66%) használta a próba idején ingyenesen rendelkezésre bocsátott Kluwer és Edutech e-könyveket. Ennek okai között az e-könyv technológiáról való ismeretek és a felhasználóképzés hiánya és a szolgáltatás nem kellő propagálása tűnik valószínűnek.

A válaszolók kb. harmada volt elégedett, több

mint fele „valamelyest elégedett”, és alig 10%-a volt elégedetlen az e-könyvekkel. A nemtetés főbb okai a különböző szállítók termékei közötti inkompatibilitás, a felhasználói felületek barátságatlan volta, a felhasználó-nevekkel és jelszavakkal kapcsolatos problémák, valamint a piacon kapható túl sokféle készülék voltak. (Ugyanakkor egyetlen válaszoló sem használta a Franklin eBook, a Hiebook reader vagy a Gemstar eBook készülékeket. Legtöbbször online olvastak e-könyvet, az Adobe Acrobat szoftverrel, néhányan (18,33%) az Ebrary, illetve a Microsoft (11,66%) olvasó-szoftverét használták.) A válaszolók a legkülönbözőbb típusú anyagok e-könyv formátumú olvasásában fejezték ki érdeklődésüket, a referenz-anyagok és a műszaki könyvek tűntek a legnépszerűbbnek. Legtöbbször a képernyőről olvastak, bár voltak, akik kinyomtaták az olvasnivalót. A lehetséges funkciók közül leginkább a szóra és/vagy kifejezésre irányuló keresést használták, sokkal inkább, mint a könyvjelzőt vagy az annotáció lehetőségét.

Az e-könyvek használatától elbátortalanító tulajdonságok közül első helyen az ár (mind az e-könyveké, mind a használatukhoz szükséges eszközöké) szerepel, ezt az olvasás és a böngészés nehézsége követi, és igen gyakori a „megszoktam a nyomtatott könyv olvasását, és nem akarok rajta változtatni” vélemény is. A jobbitást célzó javaslatok között szerepelt a lapozgatáshoz szükséges idő csökkentése, az e-könyv lehetőségeinek tudatosítása és a releváns anyagok mennyiségének növelése.

Összegezve: a használók képzése, a népszerűsítés (reklám), az e-könyvekhez használt hardverek és szoftverek ismertségének növelése, a nagyobb sávzélesség (a letölthető, ill. online használható e-könyvek esetében), az e-könyvek és a szükséges olvasó-készülékek hozzáférhetővé tétele a könyvtárakban növelheti az e-könyvek használatát.

(Mohor Jenő)

06/260

McCLELLAND, Robert J. - HAWKINS, Nick: Perspectives on the use and development of a broad range of e-books in higher education and their use in supporting virtual learning environments = *El.Libr.* 24.vol. 2006. 1.no. 68-82.p. Bibliogr.

Az e-könyvek használatának kilátásai a brit felsőoktatásban, különös tekintettel a virtuális tanulási környezet kialakítására

Didaktika -felsőoktatási; Elektronikus könyv; Esettanulmány [forma]; Felmérés [forma]; Felsőoktatási intézmény

Négy esettanulmány és egy kérdőíves felmérés segítségével a tanulmány azt vizsgálja, milyen problémái, akadályai, ellentmondásai stb. vannak az e-könyvek használatának a hallgatók részéről a brit felsőoktatásban. Kiderült, hogy a használók szeretnék, ha az elektronikus könyv megőrizné a nyomtatott könyv néhány tulajdonságát, ugyanakkor az elektronikus szövegek könnyű böngészhetőségét is kívánatosnak tartják. A szerzők kísérleti adatok elemzése nyomán ajánlásokat tesznek az e-könyvek sikerebb tervezésére, és megállapítják, hogy a kézi olvasók használata és az internetes használat az egyetemeken legalább az elkövetkezendő öt évben biztosítottak látszik.

(Autoref. alapján)

06/261

CLAY III, Edwin S. - BANGS, Patricia: Beyond numbers = *Libr.J.Suppl.* Winter 2006. 8-10.p.

A számokon túl ... Hogyan mérhető a könyvtári szolgáltatások valódi értéke?

Hatékonyaság; Megyei könyvtár; Statisztika; Szolgáltatások használata

A könyvtárak számtalan adatot gyűjtenek működésükkel kapcsolatban. Egyelőre általában a

mennyiségi jellegű bemeneti és kimeneti adatok a hangsúlyosak: mennyi forrást fordítanak állománygyarapításra, programok szervezésére, számítógépekre és egyéb eszközökre, online hozzáférésre és adatbázisok előfizetésére, valamint hány könyvet kölcsönöztek az olvasóknak, mennyi programot szerveztek, hány referenzskérdést válaszoltak meg stb.

Kívánatos lenne azonban a használó-orientált, eredményre irányuló adatok előtérbe kerülése. A leghatékonyabban azonban a kimeneti és az eredményre irányuló adatok kombinált vizsgálatával lehetne megtervezni és mérni a könyvtár munkáját, e módszer segítségével idejekorán be lehetne vezetni a használói igényeknek megfelelő változtatásokat.

Az Egyesült Államok beli Fairfax Megyei Könyvtárban ezt a megközelítést választották például a könyvtár által indított, a felnőtt lakosság számítógép-használatának fejlesztését célzó program hatékonyságának felméréséhez. Négyféle adatcsoportot vizsgáltak: a kimeneti adatokat, a hatékonysági mutatókat (mint például az egy látogatásra eső költség), a szolgáltatási mutatókat (pl. az egy használóra eső látogatások száma) és a használói elégedettséget. A kombinált módszerrel egyértelműen kimutatható volt, hogyan változott a felnőtt használók számítógép-használati jártassága a program megkezdése óta.

Persze nem tanácsos átesni a ló túlsó oldalára – teljesen nyilvánvaló dolgokat fölösleges mérni, és szem előtt kell tartani, hogy hábár a könyvtár átvehet bizonyos módszereket az üzleti vállalkozásoktól, maga mégsem az, hanem a közjó érdekében működik, és társadalmi funkciója, missziója van. Ezért amikor megnőtt a 19 és 25 év közötti férfiak száma a megyében, a megyei könyvtár különösebb mérés nélkül bővítette folyóirat-állományát egy közkedvelt férfimagazin többes példányaival.

A Fairfax Megyei Könyvtárban már az 1980-as évek elejétől külön osztály foglalkozik a teljesítményméréssel és tervezéssel. Eleinte csak az olyan kimeneti típusú adatokat vizsgálták, mint

a látogatottsági és kölcsönzési adatok, később viszont fokozatosan bevezették a szolgáltatás-központú adatok gyűjtését is. 1982 óta folyamatosan figyelik a tájékoztatási és információs tevékenységet. Kiszámítják az egy főre jutó kérdések számát, és az olyan hatékonysági mutatókat, mint például az egy főre jutó tájékoztatási költség. A mérések, elemzések révén megtudják például, hogy felnőttek vagy gyerekek használják-e inkább a tájékoztató szolgálatot, és hogy milyen az előfizetett adatbázisok kihasználtsága.

A könyvtár honlapjával kapcsolatos kérdőívet évente felteszik a nyitó oldalra. Itt nyilatkozhatnak a használók arról, elégedettek-e a web-oldallal, egyszerűnek találják-e a honlapon történő navigálást, és hogy milyen egyéb elektronikus szolgáltatást tartanának hasznosnak. A bejelentkezések és az egyes oldalak látogatottságának statisztikai adataival kiegészítve a könyvtárosok így releváns információkhoz juthatnak elektronikus szolgáltatásaik hatékonyságáról, megfelelőségéről. Ezeknek az adatoknak az elemzése hozzájárult, hogy bevezessék az automatikus telefonos információ-szolgáltatást (Interactive voice response – IVR). Az IVR segítségével a könyvtár nyitvatartási idejéről, megközelíthetőségéről, internet-címéről nyújtanak tájékoztatást. Ez legalább havi 9000 kérdéstől mentesíti a tájékoztató szolgálat munkatársait, akik így felszabaduló idejükben érdemi információkat nyújthatnak ügyfeleiknek.

1985 óta rendszeres kérdőíves felméréseket is végeznek, melyekből megtudják, hogy kik és miért járnak a könyvtárba, és értékes információkat kapnak arról, hogy milyen a fogadtatása egyes szolgáltatásaiknak. 2005-ben 33 kérdésből álló telefonos felmérést végeztek, melyből kiderült, hogy a megkérdezettek mennyire ismerik a könyvtárat, melyek a legkedveltebb információs szolgáltatások, mely web-oldalakat tartják a leghasznosabbnak, társadalmi szempontból mennyire tartják hasznosnak a könyvtárat és hogy a könyvtárat nem használók miért nem járnak a könyvtárba. A felmérés egyik legérdekesebb ta-

pasztalata az volt, hogy még a könyvtárba nem járók is nagyon értékesnek tartják a könyvtár szolgáltatásait, elismerik társadalmi hasznosságát. 1997-ben, amikor a megyei költségvetés tervezését, a források elosztását először alapozták a teljesítménymérési mutatókra, a könyvtár addig megszerzett gyakorlata alapján nagyon előnyös helyzetben volt a többi intézményhez képest, mert eredményességét már konkrét számokkal – kölcsönzések, látogatások, nyitvatartási órák száma, az olvasók számára nyomtatott oldalak mennyisége, elektronikusan szolgáltatott információk és megtekintett web-oldalak száma – tudták bemutatni. Nagyon meggyőző volt például az a konkrét adat, mely szerint a használók által feltett kérdések 71%-át 24 órán belül megválaszolják.

A könyvtárra fordított források megtérülését alátámasztották az olyan mutatók, mint a könyvtárral kapcsolatba lépők száma óránként, az egy órára jutó kérdések száma, a kérdőíves felmérésre alapozott szolgáltatási minőségmutatók. Az összegyűjtött adatok és mutatók alapján nemcsak a pontos elszámolásokat és eredmény-kimutatásokat elváró könyvtártámogató alapítványok igényeinek képes megfelelni a könyvtár, de még annak megmutatására is képes, hogy milyen változást idéz elő a könyvtár azoknak az életében, akik használóivá válnak.

(Fazokas Eszter)

06/262

CRAWFORD, John: The use of electronic information services and information literacy. A Glasgow Caledonian University study = J.Librariansh.Inf.Sci. 38.vol. 2006. 1.no. 33-44.p. Bibliogr.

Az elektronikus tájékoztatási szolgáltatások használata és az információs jártasság: felmérés a GCU egyetemen

Használók képzése -felsőoktatásban; Online információkeresés; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások használata; Tájékoztatás

A tanulmány célja annak kiderítése volt, hogy milyen hatást gyakoroltak az elektronikus információs szolgáltatások a Glasgow Caledonian University jelenlegi és már végzett hallgatóira. Az előbbieknél elektronikus, az utóbbiaknak pedig nyomtatott kérdőívet küldtek. A felmérésből kiderült, hogy a résztvevők legnagyobb részének nagyjából ismerős volt az „információs jártasság” fogalma, de sokkal többet jelentett a végzeteknek, mivel ők több tapasztalattal rendelkeztek. A feladatmegoldásban való aktivitás és az információs jártasság közötti kapcsolat kulcsfontosságúnak bizonyult. A végzetek úgy érezték, hogy információs jártasságuk határozott előnyt jelentett számukra a munkahely-keresésnél és a munkahelyi előmenetelnél. Az egyetemen elsajátított információkeresési szakértelmüket sok esetben közvetlenül fel tudták használni a munkahelyen, ahol a tudományos módszerek terjedőben voltak, jóllehet a munkáltatók hozzáállása eltérőnek bizonyult. Azt is kimutatták, hogy bár a könyvtár nyilvánvaló hatással van a használókra, egyéb szempontok, pl. az innovatív tanulási és tanítási módszerek, szintén fontosak.

(Autoref. alapján)

06/263

FOURIE, Ina: Learning from web information seeking studies: some suggestions for LIS practitioners = El.Lib. 24.vol. 2006. 1.no. 20-37.p. Bibliogr.

Milyen gyakorlati haszna van a webes információkeresési szokásokat vizsgáló kutatásoknak? Néhány javaslat

Gépi információkeresés; Használói szokások; Használók képzése; Könyvtártudományi kutatás; Számítógép-hálózat

A szerző célja annak megállapítása, milyen gyakorlati értéke van az internetes információkeresési szokások vizsgálatának, és hogy felhívja a gyakorlati szakemberek figyelmét a vonatkozó kutatási eredményekre. Ennek érdekében iroda-

lomkutatást folytatott, és a cikk végén közreadja a téma szelektív bibliográfiáját. Röviden megvizsgálja az elmélet és a gyakorlat közötti szakadék okát, és javaslatokat tesz, hogyan tudnák a gyakorlati szakemberek jobban hasznosítani a kutatási eredményeket. Ilyenek például a gyakorló könyvtárosok és a használók önismeretének és önképzésének fokozása, megfelelő hozzáállás a használó-képzési programokhoz, a teljes információs infrastruktúrához való hozzáférés javítása; erősebb hangsúly az információkeresés, az információhasználat és a „tudásgenerálás” (knowledge generation) között, és a használók részvétele a kisebb kutatásokban (tapasztalataik megosztása informális beszélgetések, interjúk stb. útján).

(Autoref.)

06/264

RHEE, Cheul - MOON, Junghoon - CHOE, Youngchan: Web interface consistency in e-learning = Online Inf.Rev. 30.vol. 2006. 1.no. 53-69.p.

Milyen hatással van a használói felület következetessége a tanulási teljesítményre az internetes oktatási rendszerekben?

Ember-gép kapcsolat; Felmérés [forma]; Oktatás-számítógéppel; Számítógép-hálózat; Tipográfiai szerkesztés

A tanulmány irodalomkutatás és adatgyűjtés segítségével azt vizsgálja, milyen hatással van a web-alapú tanulási rendszerek használói felületeinek következetessége a tanulási teljesítményre gyakorlott és kezdő számítógép-használók esetében. Megállapították, hogy a gyakorlott hallgatók a kezdőknél több hibát vétenek, amikor fizikailag következtelen tanulási rendszereket használnak. A számítógép-használatban gyakorlott hallgatók elégedettségi szintje alacsonyabb volt, mint az újoncoké. A koncepcionálisan következetes rendszerek előmozdították a gyakorlott hallgatók elégedettségét, a kommunikációs

szempontból következetes rendszerek pedig kiegyenlítették a teljesítménybeli különbségeket a kezdő csoporton belül. A kommunikációs következetesség viszont ellentmondásos hatást gyakorolt a rutinosabb használókra.

(Autoref. alapján)

06/265

SILVERSTEIN, Joanne: Just curious: children's use of digital reference for unimposed queries and its importance in informal education = Libr.Trends. 54.vol. 2005. 2.no. 228-244.p. Bibliogr.

Csak kíváncsiságból... Hogyan használják a gyerekek a digitális referenz lehetőségeit szabad keresésre, és miért fontos ez a kötetlen tanulás szempontjából?

Felmérés; Gyermek- és ifjúsági olvasók; Használói szokások; Online információkeresés; Referenz

A kutatás két, gyermekek számára készült digitális referenz-szolgálat informális használatát vizsgálta, amelyek céljait a tervezők nem vették számításba. Azt szerették volna megállapítani, hogy a gyerekek hogyan „csavarják ki” az oktatásukra tervezett formális funkciókat a saját céljaik érdekében. A kutatás legfontosabb kérdései a következők voltak: Hogyan és milyen gyakran használják a gyerekek a digitális referenz-szolgálatot a saját kérdéseik megválaszolására? Támogatja-e a digitális referenz az önkezdményező tanulást? Támogatja-e a digitális referenz, hogy a tanulók motivációja és kíváncsisága a formális oktatásról az informális oktatásra helyeződjön át? Mit kell figyelembe venniük az oktatás- és szoftver-tervezőknek az olyan eszközök tervezésénél, amelyek támogatják az átalakított oktatás és tanulás feltételeit? A kutatás választ adott ezekre a kérdésekre, és több nem várt eredményt is hozott. Kiderült, hogy a digitális referenz-szolgáltatások támogatják azokat az erőfeszítéseket, amelyekkel már negyedik-ötödik osztályban igyekeznek felkelteni a gyerekek érdeklődését a

tudományos pályák iránt, és támogatják a természettudományok önkezdemenyező tanulását is. Más, nem várt eredmények azt mutatták, hogy a tanulók tanulmányaik előrehaladtával különböző típusú kérdéseket tesznek fel, és szükséges, hogy már az általános iskolában megtanulják a digitális referenz-rendszerek használatát. A további következtetések a szoftver és rendszertervezés kérdéseit érintik, és a digitális referenz-szolgáltatások céltudatosabb pedagógiai használatára tesznek javaslatokat.

(Autoref.)

06/266

STURGES, Paul - GOOCH, Peter: Information services and the irrational = Inf.Dev. 22.vol. 2006. 1.no. 26-31.p. Bibliogr.

Az információs szolgáltatás fogadtatásával kapcsolatos irracionális magatartásformák a fejlődő világban

Használati szokások; Szolgáltatások; Tájékoztatás

A fejlődő országoknak nyújtott információs szolgáltatások fogadtatása csak akkor lehet kedvező, ha nem csak elismerjük, de mélyen meg is ismerjük kulturális különbözőségüket. A vándorló, vadászó, gyűjtögető életmód (nem egyszer racionális alapokon nyugvó) szokásai mélyen gyökereznek és fennmaradtak a mai, letelepült és nyitottabbá vált társadalmakban is. Ezek a szokások a külső szemlélő számára gyakran tűnnek irracionálisnak. (De mennyiben irracionális a pigmeusoknak a kongói borzalmas polgárháborút követő béke eljövételétől való félelme? Ez a béke ugyanis elhozza azokat a fakitermelő cégeket, amelyek alapvetően fenyegetik azt az ökoszisztémát, amelyen a pigmeusok életmódja nyugszik.)

Az információs szolgáltatások sikertelensége ellen a leendő felhasználóknak a fejlesztésbe való bevonása a javasolható megoldás. Ehhez viszont fel kell készülni arra, hogy megértsük és

elfogadjuk azt, ami első pillanatra irracionálisnak tűnik. Az első lépés annak megértése, hogy a sikertelenség oka a valódi igények meg nem értése. Ebből következik, hogy meg kell ismerni az adott közösség tényleges jelenlegi igényeit, és be kell vonni a szolgáltatások (ill. rendszerek) tervezésébe és telepítésébe. A szolgáltatásnak persze nemcsak a pillanatnyi igényeket kell ki-elégítenie, hanem a fejlődést is kell szolgálnia. Folyamatos párbeszéddel és közös értékeléssel elérhető, hogy a szolgáltatás kapcsolatban maradjon a szükségletekkel, különösen azokkal, amelyeket támogatni is képes. A megismeréssel kezdve el kell jutni odáig, hogy partnerré emelkedjék az, ami irracionálisnak tűnt, ez teszi lehetővé, hogy minél hatékonyabb szolgáltatások jöjjenek létre.

(Mohor Jenő)

Olvasáskutatás

06/267

STANIÓW, Bogumiła: Perspektywy a problematy czytania krásnej literatury na zaćiatku 21. storoćia (na zázklade skúsenosti polských verejných knižnic) = Knižnica. 6.roć. 2005. 12.no. 21-26.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol nyelven

A szépirodalom olvasásának perspektívái és problémái a 21. század elején (lengyel közkönyvtári tapasztalatok alapján)

Ifjúság nevelése olvasásra; Közművelődési könyvtár; Olvasáskutatás; Szépirodalom; Szolgáltatások használata

2004-ben a lengyel társadalom 58%-a vallotta magát olvasónak. Közülük 24% tekinthető valóban annak, évi 7 vagy több publikáció olvasásával. 30% olvas évente legfeljebb 6 könyvet, a társadalom 42%-a pedig nem olvas.

A lengyelek 40%-a vásárolt 2004-ben legalább egy könyvet, valamivel több szakirodalmat, mint szépirodalmat. Első helyen szerepelt az enciklopédikus irodalom, a másodikon a tankönyvek és kötelező irodalmak. A kutatás igazolta, hogy a könyvtárak fontos források, a gyűjtemény alapvető feltétele a könyvtár működésének. Egyre gyakoribbak az állományokban a CD-ROM-ok, DVD-k és hangoskönyvek, ezáltal a sérültek is egyre szélesebb szolgáltatásokból választhatnak. A nyilvános könyvtárak tevékenységének egyik domináns része a tanulók és tanulmányokat folytatók ellátása kötelező irodalommal. Olvasóik zömét (38,6%) diákok, tanulók alkotják. A fiatalok véleménye a könyvekkel és könyvtárakkal kapcsolatban a kutatás szerint pozitív: egy jó könyvet többre értékelnek, mint egy filmet. A 15 éves, nagyvárosi korcsoportban jelentős kontrasztok jellemzőek. Az intenzív és ambiciózus olvasók mellett olyanok is vannak, akik nem az élmény miatt olvasnak és csak a legrövidebb kötelező olvasmányig jutnak. Baráti társaságokon belül azonos irodalmat olvasó körök is alakulnak. Csökkennek a kulturális különbségek a városok és falvak között, a nagyvárosokban növekszik az elhanyagolt, marginalizálódó fiatalok aránya. Az iskolának fontos szerepe van az olvasás motiválásában, az ízlés alakításában.

Újdonságként néhány könyvtár a Bertelsmann kiadóval együttműködve igyekszik a 13-25 éves korosztály olvasási-művelődési igényeit médiatékákban teljesíteni. A fiatalok elvárásai a médiatékákkal kapcsolatban: mindenki számára hozzáférhető, elektronikus, internet hozzáférésű, jelentős aktuális könyvállománnyal rendelkezik, könyvtárosai professzionálisak. Az olvasási szokások hanyatlásának oka részben a képi kultúra dominanciájával függ össze. A másik ok az olvasási technika gyöngye elsajátításában rejlik. Az olvasás tanítását kisgyermek korban a családban kell elkezdni, a könyvek, az irodalom megszerettetésével.

Az olvasás elutasítását és a másodlagos analfabetizmus kialakulását csak a szülők, nevelők, ta-

nárok és a média együttműködésével lehet megakadályozni. Sokat segíthetnek ebben az olvasási kampányok (minden nap 20 perc olvasás, olvasó iskolák, óvodák), az országos mozgalmak (pl. „Lengyelország olvas a gyerekeknek”) és a könyvtárakat támogató ajándékozási rendezvények. Az olvasás népszerűsítését szolgálták a közkönyvtárak a „Könyvkánon az ifjúságnak és gyerekeknek” programmal, amelyben az 50 legnépszerűbb könyv kiadására és népszerűsítésére került sor.

A „Milyenek lesznek a könyvtárak a következő évtized végére?” kérdésre adott válaszok szerint már nem lesz fontos a könyvtárak néhány kilométeres körzeten belüli elérhetősége, mert a technika áthidalja a fizikai távolságokat. Változnak az épületekkel kapcsolatos elvárások. Olcsóbb, gyorsabb, földszintes, összességében 1000 m²-nél nem kisebb terekre lesz szükség. Fontos lesz, hogy a könyvtár mindenki számára elérhető legyen. A szolgáltatások sokféle társadalmi funkciónak fognak megfelelni. A személyiségfejlődés szempontjából elengedhetetlenül fontos érzelmi és mentális funkciók teljesülhetnek az olvasás által, amelyek az emberek viselkedésében tükröződni fognak.

A könyvekkel való folyamatos kapcsolat a másodlagos analfabetizmus megelőzésévé válhat. A becslések szerint jelenleg a lengyelek 77%-a, az amerikaiak 47 és a svédek 28%-a küzd szövegértési nehézségekkel. A lengyelek körében ez az 1990 után végzett iskolásokra érvényes, akiknek segítségre van szükségük. Az olvasás nem fog eltűnni. A művelt embernek nemcsak könyvismeretre, hanem újfajta írástudásra és információszerzésre is szüksége lesz.

(Prókai Margit)

06/268

RANKOV, Pavol: Problematika a probléma čítania krásnej literatúry na Slovensku v súčasnosti = Knižnica. 6.roč. 2005. 12.no. 3-9.p. Bibliogr. 3 tétel.

Res. angol nyelven

A szépirodalom olvasásának problematikája és a szlovákiai helyzet

Felmérés [forma]; Olvasáskutatás; Szépirodalom; Tömegkommunikáció

A szépirodalom olvasása a legáltalánosabb módja a művészeti kommunikációnak. Három reprezentatív kutatást végeztek a szépirodalom olvasásával kapcsolatban Szlovákiában, melyek szerint jelenleg az olvasás demokratikus és tömeges kulturális aktivitásnak számít. A 15 év feletti lakosok negyede hetente egyszer vagy gyakrabban olvas szépirodalmat. A népesség harmada egyáltalán nem olvas.

A demográfiai megoszlás szerint a nők 12,5%, míg a férfiaknak csak 4%-a mindennapos olvasó. A női nemolvasók aránya 20,5%, a férfiaké 47%.

A végzettség szerint a középiskolai végzettségűek között 12%, a felsőfokú végzettségűek körében 10,5% a mindennapos olvasók aránya, a nemolvasó középfokú végzettségűek azonban többen vannak (21,5%), mint a felsőfokú végzettségűek (14,5%).

Az általános iskolát végzettek 5,5%-a, a szakmunkások 6,5%-a mindennapos olvasó, a nemolvasók aránya pedig 45 és 42% közöttük. A végzettség szerinti megoszlásban éles határ jellemző az alapfokú és a közép vagy felsőfokú végzettségűek között.

Az olvasáshoz való viszony a kötelező irodalom kapcsán 40% esetén pozitív, 38,4% esetén negatív, 18,5% esetén kifejezetten rossz volt. Minél kevésbé olvas valaki, annál rosszabb visszatekintve a viszonya a kötelező irodalomhoz.

A televíziós műsorok követése és a szépirodalom olvasása között nem sikerült jelentős kölcsönhatást megállapítani. A szerző feltételezte, hogy aki sokat tévézik, kevés ideje jut olvasásra. A szlovák lakosság háromötöde 1-3 órát tölt a tv előtt naponta, amely nem jelentős mértékben befolyá-

solja a szépirodalom olvasási gyakoriságát.

A gyerekek körében végzett vizsgálatok azonban az ellenkezőjét igazolták, az olvasás gyakorisága fordítottan arányos a tévé előtt töltött idővel. Azok, akik sem a tv, sem az olvasás iránt nem mutatnak kulturális érdeklődést, valamilyen szempontból hátrányos helyzetűek, sérültek.

Az olvasás hasznosságára vonatkozó kérdéssel a gyerekek 70-83%-a maximálisan egyetértett, kb. 20-27% kevésbé vagy egyáltalán nem értett egyet.

Az „olvasás erőfeszítés” kijelentéssel kapcsolatban azoknak az egyetértő válasza volt magas, akik naponta 5 és több órát töltenek tv előtt (30,7%), harmadukra jellemző, hogy csak az illusztrált könyveket szeretik, mert az olvasást unalmasnak tartják.

A felnőttek körében vizsgálták a rádióhallgatás hatását az olvasásra. Az irodalmi műfajok rádiós közvetítése között a dramatizált mesék a legnépszerűbbek, mégpedig az életkor előre haladtával egyenes arányban növekedve.

A rádiós irodalmi műsorokat kedvelők között igen magas a szépirodalmat folyamatosan olvasók aránya. Vagyis a rádió támogatja az olvasási készséget. A rendszeresen olvasókra azonban nem jellemző, hogy a költészetet rádiós előadásban is kedvelnék, ez sokkal inkább a nemolvasókra jellemző. Olyan extrém kategóriák képződtek így a kutatásban, mint „nemolvasó verskedvelő” vagy „nemolvasó prózakedvelő”, akik jobban kedvelik a rádiót a nyomtatott szépirodalmi formánál.

Az internet-használat pozitív arányban áll a szépirodalom olvasásával a kutatás adatai szerint. A szakirodalom és a szépirodalom összehasonlító vizsgálatából kiderült, hogy a mindennapos szépirodalmi olvasók háromszor annyi szakirodalmat olvasnak, mint a szépirodalmat nem olvasók.

A szakirodalom és szépirodalom olvasása nem kizárja, hanem kölcsönösen erősíti egymást. Az olvasás mint kulturális tevékenység elsősorban a végzettségtől, a nemtől és néhány egyéb de-

mográfiai tényezőtől függ.

A szépirodalom olvasásának perspektíváival kapcsolatban a válaszadók közel 70%-a vallotta, hogy külső körülmények miatt olvas kevesebb szépirodalmat, mint amennyit szeretne.

A legveszélyeztetettebb korosztály a fiatal, 15-17 éveseké – ennél a generációnál a szépirodalom olvasása teljesen háttérbe szorul. Valószínű, hogy a mai nemolvasók a jövőben sem válnak olvasókká, csupán egyhetedik tartotta ezt elképzelhetőnek.

(Prókai Margit)

06/269

PEŠEKOVÁ, Mária - KOTEK, Tichomír: Sociologicko-psychologické príčiny ústupu čítania beletrie pred elektronickými médiami = Knižnica. 6.roč. 2005. 12.no. 9-12.p. Bibliogr.

Res.angol nyelven

A szépirodalom-olvasás elektronikus médiumokkal szembeni háttérbe szorulásának szociológiai-pszichológiai okai

Egyetemi hallgató; Elektronikus publikáció; Felmérés [forma]; Olvasási szokások

Szlovákiában 88 első és másodéves felsőoktatási hallgató (13 nő, 75 férfi) olvasási szokásait vizsgálva csupán egyetlen válaszolta, hogy szabadidejében legszívesebben olvas. A szabadidő eltöltésével kapcsolatos válaszadásban 57 fő a számítógépet, 12 az újságokat, 3 a könyveket jelölte meg.

A megkérdezettek többségének (72 fő) gyermekkorában olvastak a szülei, csupán 16 főnek nem.

A kedvenc könyvét a válaszadók közül 52 jelölte meg, 36 főnek nincs kedvenc olvasmánya. A válaszadók véleménye szerint a könyvekhez való viszonyuk a technikai lehetőségek miatt változott meg. A modern társadalom olyan speciális kultúrát közvetít, amely tömegkommunikációs

eszközök segítségével megvalósuló, műfajban és tartalomban kevésbé igényes tömegkultúra.

A modern társadalomban a rendszer a renden és a munkán alapul, ugyanakkor európai és amerikai kutatók egyetértenek abban, hogy a mai társadalom érzéki, vagyis empirikus, materialista, extrovertált, technikailag orientált és hedonista.

A hedonizmus világa – az édességek, gyönyörök, a divat, a reklámok, a film, a tv, a számítógép, az utazás világa. Ezek az élvezetek egyre szélesebb méretekben hódítják meg a társadalmi rétegeket. Növekszik az egyes embernek sok emberrel való kapcsolata a tv, számítógép, rádió, mobiltelefon által. Új konvenciók és normák alakulnak. A modern kultúra szabadságot hirdet, határok és korlátok nélkül. Semmi sem tilos, sőt mindent szabad, mindent ki lehet próbálni. Az olvasás, a műértés rendkívül igényes tevékenység, amely háttérbe kerül a képernyővel szemben. A modern társadalomnak nem kultúrára, hanem a szórakoztató ipar által közvetített szórakozásra van szüksége. A szórakoztatás a szexre összpontosít. A mai kultúra vizuális jellegű, amelynek nem csak a filmek, tv és média a forrása, hanem a mai társadalom különböző folyamatai is.

A vizuális kultúra a nézőt saját tempójára kényszeríti, a kép fontosabb, mint a szó, a hangsúly nem új fogalmak felé vagy művészi élmények irányába mutat, az a figyelem, amit a tv a katasztrofák és tragédiák iránt tanúsít, nem vezet katarzishoz vagy megértéshez. Inkább szentimentalizmust és sajnálatot vált ki. A nézői reakciók az esetek többségében mesterkélték, unalomra utalnak és közömbösséghez vezetnek. Főként a fiatalok fogyasztják azt a fajta kultúrát, amelyik nem igényes, könnyen elérhető szórakozást jelent.

A tv világa fiktív, a csodák, a korlátlan lehetőségek világa. Arra az alapkérdésre azonban, hogy *Ki vagy te?* nem segít választ keresni. Az identitásváltozás az egyik alapvető jegye a modern társadalomnak. Az identitás és megértés már nem kapcsolódik a hagyományokhoz, a tekintélyhez, a tudáshoz, az igazsághoz vagy művészethez. Az élmény az első! Ez az öntudat és konfrontáció

forrása: ÉN és mások. Ha nem a reális világban, akkor a virtuálisban. Ez is oka a könyvek háttérbe szorulásának a média mögött.

A művészi regény a televíziós filmmel szemben egészen más minőségeket, eszközöket és lehetőségeket alkalmaz. A televíziós képernyőnek nagy szerepe van abban, hogy a rendkívüliség kultuszát a hétköznapisággal helyettesítse. Szerelem, halál, családi válság – minden egyenes adásban.

A számítógép és a tv a munka mellett a két fő szabadidős szórakoztató forrás. Áttekinthetetlen mennyiségű információval, információs áradattal, amelyben nehéz eligazodni, ugyanakkor gyorsan lehet névtelenül kapcsolatba kerülni, minden felelősség nélkül. Az elektronikus média a nézőért vívott harcban sokkal sikeresebb, mint a könyv.

A képernyős kultúrák csak részben képesek olyan igényeknek a kielégítésére, amelyeket korábban az olvasás jelentett: szórakoztatás, viselkedésminták. Az esztétikai funkció elengedhetetlen feltétele a művészi szöveg, a média ezen a területen aligha konkurál a könyvekkel. Ebben az élményben az olvasók mozgósítják szellemi és érzelmi kapacitásukat, fantáziájukat, eredeti esztétikai katarzisban lehet részük, amely belső világuk, önazonosulásuk része lehet. Ez az élmény csak az olvasóknak adatik meg.

(Prókai Margit)

06/270

PEARSON, Lucy: *Fanfiction: a room of their own for teenagers* = Sch.Lib. 54.vol. 2006. 1.no. 12-15.p. Bibliogr. 15 tétel.

A „fanfiction” és szerepe a tizenévesek életében

Ifjúsági és gyermekirodalom; Irodalompropaganda; Számítógép-hálózat; Szerzői jog

Az internet elterjedésével egyre több dokumentumot találhatunk meg elektronikus formában,

de a szépirodalom elektronikus úton való olvasása még nem igazán népszerű. Van azonban az online irodalomnak egy új formája, mely vélemények szerint teljesen megváltoztathatja az olvasás és írás. Ez a „rajongó irodalom”, angolul *fanfiction*.

Az internet elterjedése előtt a rajongók nehezebben találtak egymásra, de ma már egy gombnyomással megtudhatjuk, kik a hozzánk hasonló érdeklődésűek. Az írók és azok hőseinek rajongó táborához tartozó fiatalok megoszthatják egymással gondolataikat, véleményüket, és többek közt írhatnak *fanfiction* történeteket. A rajongó irodalom írói az eredeti művet, filmet, tv-műsort és annak karaktereit alapul véve új történeteket írnak. Néhány író nem veszi jó néven a „másolást”, mások – köztük J. K. Rowling, a Harry Potter történetek írója – hízelgőnek tartják, hogy műveikből új történetek íródnak, persze szigorúan nem üzleti célokból.

A *fanfiction.net* weboldal olyan írásokat tartalmaz, melyek a Harry Potter történeteken, a Gyűrűk urán, vagy akár a Biblián vagy a görög mitológián alapulnak. Felmérések bizonyították, hogy a *fanfiction* írói és olvasói általában 18 év alatti fiatalok és gyerekek. Azért olyan népszerű az írásnak és olvasásnak ez a módja közöttük, mert a „hagyományos” gyermekirodalmi műveket felnőttek írják, és felnőttek a szerkesztők, a kiadók, és a könyvtárosok is. Ők állnak a szöveg és a gyerekek között. Ez a korlát azonban eltűnik a *fanfiction* írásoknál. Gyerekek írnak gyerekeknek, felnőttek beavatkozása nélkül.

A *fanfiction* olvasása és írása az eredeti szöveg pontos ismeretét és tanulmányozását feltételezi. A kötött személyiségek olyan kihívást jelentenek a fiatal íróknak, melyet az irodalomtanárok csak áhítóznak megoldatni a diákjaikkal. A rajongók olyan irodalmi terminológiát használnak, mely inkább az egyetemeken megszokott. Olyan speciális „szakkifejezések” születtek, melyeket csak a *fanfiction* írók használnak, még jobban erősítve

az összetartozás, a birtoklás érzését, és a felnőttől való különállást. Míg a nyomtatott irodalomban a rövid történetek, novellák nem annyira népszerűek, online formában virágzanak a fanfiction történetek által. A jó fanfiction történet fontos kritériuma a jó helyesírás. Az írást számos esetben először egy ún. „beta-olvasó” olvassa el, és tesz javaslatokat az esetleges javításokra. Míg a tanárok arról panaszkodnak, hogy egyre alacsonyabb a műveltség színvonala az iskolákban, addig a fanfiction írók egymást a felnőttek mércéje szerint mérik, és sokkal kritikusabbak egymással, mint a tanárok az órákon. Miről is szólnak ezek a történetek? Általában szerelemről és romantikus kapcsolatokról, továbbá természetesen – az írók életkorából adódóan – a szexualitásról, mely például az eredeti Harry Potter történetekben egyáltalán nem szerepel. Ez természetes a tinédzser korú írónál és olvasónál, az azonban meglepő, hogy a homoszexualitás is nagy figyelmet kap a fanfiction történetekben.

Sokan úgy gondolhatják, hogy a zűrös szerzői jogi viszonyok és a szexualitás hangsúlyossága miatt inkább negatív, mint pozitív hatása lehet a fanfiction irodalomnak, és nincs helye az iskolai könyvtárakban. Miért ajánlhatja mégis a szerző, egy iskolai könyvtáros, jó szívvel a fanfiction weblapokat? Véleménye szerint azok a diákok, akik felfedezték, hogy a könyvtáros is érdeklődik a történetek iránt, megosztják vele gondolataikat, megmutatják neki írásait, és ez a lelkesedés megmarad akkor is, ha „hagyományos” irodalomról beszélgetnek. Az iskolai könyvtárosok sok időt eltöltenek azzal, hogy rájöjjenek, mit is olvasnak szívesen a tinédzserek, és hogy mivel vegyék rá őket arra, hogy többet olvassanak. A fanfiction mind a két kérdésre megadja a választ. Fejleszti a fiatalok olvasás- és írás-készségét, és a fanfiction weblapok végre olyan helyek, amelyek csak az övék.

(Bognárné Lovász Katalin)

Használók képzése

06/271

MACHET, Myrna P.: An evaluation of information literacy courses offered at a distance education university = Mousaion. 23.vol. 2005. 2.no. 180-195.p. Bibliogr.

A használóképzési kurzusok értékelése egy távoktatást nyújtó egyetemen

Egyetemi könyvtár; Hatékonyság; Használók képzése -felsőoktatásban

Sok diák úgy kezdi meg egyetemi tanulmányait, hogy nem tudja hatékonyan használni a mai számítástechnikai eszközöket. Ezért számukra rendkívül fontos az információs technológia oktatása, nemcsak azért, hogy ne maradjanak le tanulmányaikban, hanem azért is, hogy az egyetem befejezése után is megállják a helyüket a gazdasági-üzleti életben. A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a hallgatók csak akkor sajátítják el ezeket a jártasságokat, ha az információs technológia oktatása szerepel a tanrendjükben, akár a speciális szaktárgyak részeként, akár önálló, általános tanfolyamok formájában. A jelen cikk a University of South Africa Informatikai tanszékének két, kredit-alapú számítógép-használati tanfolyamát (alsóéves és posztgraduális) értékeli, 2003-as tanév adatai alapján. Következtetésként megállapítja, hogy a kurzusok sikeresen megismertették ugyan a hallgatókkal a világháló és a szélesebb információs infrastruktúra alapjait, ám a megkívánt magasabb szintű problémamegoldó készséggel a hallgatók nagy része a tanfolyamok elvégzése után sem rendelkezett.

(Autoref. alapján)

06/272

MITTERMEYER, Diane: Incoming first year undergraduate students: How information literate are they? = Educ.Inf. 23.vol. 2005. 4.no. 203-232.p. Bibliogr. 28 tétel.

Milyen információs jártassággal rendelkeznek az egyetemre belépő elsőévesek Québecben?

Egyetemi hallgató; Felmérés [forma]; Használati szokások

Az egyetemi könyvtárak már sok éve kínálnak könyvtárhasználatra képző tanfolyamokat. A könyvtárosok legtöbbször az a tapasztalata, hogy az egyetemre belépő elsőévesek információkeresési jártassága igen korlátozott. A cikk egy québeci kutatás eredményeiről számol be,

amely ezt a kérdést vizsgálta. A felmérésben több mint 3000 hallgató (56,9%) vett részt 15 egyetem közvetítésével, amelyek közül 12 francia nyelvű, 3 pedig angol nyelvű volt. A korlátozott számú változó (20) ellenére igen sok résztvevő információkeresési jártassága meglehetősen gyengének bizonyult. Például kiderült, hogy a 20 változó közül 11 esetében a helyes válaszok aránya nem haladta meg a 36%-ot (12,7% és 35,8% között mozgott).

(Autoref.)

Lásd még 262

Információelőállítás, -megjelenítés és -terjesztés

Digitalizálás

06/273

ŚLIWIŃSKA, Maria: Koordynacja dygitalizacji w Europie = Prz.Bibl. 73.rocz. 2005. 4.no. 451-465.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

A digitalizálás összehangolása Európában

Digitalizálás; Együttműködés -nemzetközi

A cikk először bemutatja, miért van szükség az európai digitalizálási tevékenységek összehangolására a MINERVA projekt keretében. A MINERVA bevezetésének eredményeként létrehozták a nemzeti delegációk csoportját (National Delegate Group), melynek tagjai az egyes kulturális minisztériumok nemzeti digitalizálási politikáját képviselik. A szerző részletesen ismerteti a MINERVA projekten belül kijelölt feladatokat, melyek közül a legfontosabb a digitalizálási

együttműködés előmozdítása az új tagok csatlakozása után. Bemutatja a MINERVA résztvevőinek eddig elért eredményeit is, pl. a MINERVA honlapját és a vonatkozó bőséges szakirodalmat. Befejezésül két értékelést ad közre a projektről: a saját, szubjektív értékelését, valamint az Európa Bizottság és az Európai Parlament képviselőinek hivatalos értékelését.

(Autoref.)

06/274

SCHWENS, Ute: BKM engagiert sich für Digitalisierungsaktivitäten in Deutschland = Dial.Bibl. 18.Jg. 2006. 1.no. 11-14.p.

A német kulturális minisztérium támogatja az országos digitalizálási munkákat

Digitalizálás; Koordináció -belföldi; Közgyűjtemény

A Google 2004 decemberében bejelentett nagyszabású digitalizálási terveit többféleképpen lehet értékelni, az azonban tény, hogy a könyvtárak